

МОНІТОРИНГ ЗВ'ЯЗКУ ЯКОСТІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ВИКЛАДАЧІВ ТА УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Степанець І. О.

Постановка проблеми (Introductoin).

Сучасний освітній менеджмент ґрунтується на запровадженні діагностичних методик збирання й опрацювання інформації, протиставлення декларативності та суб'єктивності інтерпретації отриманих даних. Тому для прийняття ефективних і своєчасних управлінських рішень, що відповідають реальному станові функціонування й прогнозування розвитку об'єкта управління – викладача, студента, закладу освіти, закладу освіти, науково-методичної роботи (НМР) чи системи освіти загалом – необхідна об'єктивна та вірогідна інформація про різні аспекти їхньої діяльності.

За результатами моніторингу ми отримуємо інформацію про стан освітньої системи та її окремих складників, виявляємо проблеми, що виникають у процесі навчання, з'ясовуємо тенденції розвитку освітнього процесу та прогнозуємо зміни, необхідні для якісного функціонування освітньої системи.

Обґрунтування підходів до моніторингу якості НМР у ЗВО дозволяють перейти до розгляду конкретних питань такої якості у контексті ефективності та результативності освітнього процесу.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Система науково-методичної роботи об'єктивно відіграє важливу роль у розвитку якості освіти в сучасному педагогічному ЗВО, на що вказують Л. Білан, Я. Болюбаш, Н. Вознесенська, Я. Гаєвець, Т. Дмитренко, В. Єгорова, О. Жернова, Г. П'ятницька, І. Упатова, В. Шинкарчук та інші. Тривалий час вона забезпечувала озброєння педагогічних кадрів фаховими знаннями та вміннями, підвищення їх науково-методичного рівня та професійної майстерності. Однак, з погляду окремих науковців, як у змістовому, так і в організаційному сенсі науково-методична робота, зокрема у педагогічних ЗВО, не вповні відповідає сучасним вимогам системи національної вищої освіти щодо якості. В умовах євроінтеграції актуалізувалась проблема якості освітніх ресурсів, у тому числі науково-методичної роботи та комплексів науково-методичного забезпечення освітнього процесу у вищій школі, на що вказують Т. Борова, А. Данченко, О. Жернова, Л. Колосова, Е. Рубін, Т. Свиридчук, Н. Хацаюк та інші.

Розглядаючи якість науково-методичної роботи, зокрема у педагогічному ЗВО, як чинник підвищення рівня фахової освіти, слід акцентувати увагу на необхідності прийняття своєчасних і ефективних управлінських рішень щодо її організації, змістового наповнення, засобів реалізації та об'єктивності аналізу результативності. Іншими словами, необхідна об'єктивна й достовірна інформація про різні аспекти науково-методичної роботи та її результативність стосовно якості підготовки

педагогічних кадрів. Це потребує налагодження системи моніторингу, головною метою якого є збір, аналіз й оцінювання кількісних та якісних показників НМР на всіх рівнях її функціонування.

Формування мети дослідження (Objective). Метою дослідження є висвітлення науково-теоретичних основ моніторингу, його сутності та методичних особливостей застосування в педагогічному ЗВО, зв'язку НМР з успішністю навчання здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження (Results).

Аналіз результатів науково-педагогічних досліджень дає підстави для висновку, що поняття «моніторинг» стосовно освітньої діяльності дослідники вживають у значенні відстеження результативності освітнього процесу, розуміючи його як традиційний педагогічний контроль успішності або як вивчення окремих чи комплексу параметрів функціонування системи освіти (В. Беспалько, А. Дахін, Г. Єльнікова, О. Локшина, С. Подмазін та інші).

В освітній сфері виокремлюють багато об'єктів моніторингу: система освіти (загальна, середня, професійно-технічна, вища тощо), ресурси (кадрові, матеріально-технічні), процеси (педагогічні, управлінські тощо), діяльність (трудова, навчальна), явища (вихованість, освіченість, майстерність педагога тощо).

Завдання модернізації змісту та структури науково-методичної роботи, зокрема у педагогічних ЗВО, актуалізує питання її моніторингу у контексті вирішення проблем органічного поєднання освіти і науки [3].

У нинішніх умовах моніторинг науково-методичної роботи, на наш погляд, має переважно орієнтуватися на оцінювання ефективності наукового й освітнього процесів у їх єдності, орієнтованої на результати професійної підготовки здобувачів вищої освіти.

Чинником розвитку науково-методичної роботи у педагогічному ЗВО є педагогічна діагностика, що розглядається як процес і результат вимірювання та оцінки досягнень педагогів і студентів в освітньому процесі. Без системної діагностики, виконаної на високому науковому рівня, неможливо здійснювати оптимальне управління як освітнім процесом, так і власне науково-методичною роботою.

Педагогічною діагностикою ми називаємо систему технологій, процедур, засобів, методик і методів отримання інформації про стан та розвиток педагогічних процесів, умов та чинників функціонування педагогічних об'єктів.

Діагностика дозволяє встановити педагогічний діагноз – наочний відбиток комплексного впливу педагогічних чинників на якість освіти.

Оптимальна модель педагогічної діагностики має включати:

- розроблені науково обґрунтовані рівні та критерії досягнень в освітній і зокрема науково-методичній роботі;
- методи вимірювання ефективності та результативності;
- заходи і конкретні дії з виявлення причин недоліків та позитивних тенденцій;
- об'єктивну самооцінку і оцінку досягнень;

– прогнозування і проектування фахової діяльності на основі виявлених досягнень і труднощів [11].

Практика переконує, що об'єктивно й обґрунтовано організоване діагностування допомагає досягти таких результатів:

– зміна ставлення до науково-методичної роботи на всіх рівнях її проведення;

– підвищення якості та рівня аналітичної діяльності педагогів;

– унеможливлення формалізму у плануванні, змісті, формах, методах і оцінці ефективності та результативності науково-методичної роботи;

– створення можливостей для виявлення оптимальних шляхів і способів надання допомоги конкретному викладачу;

– зміна підходів і характеру у взаємовідносинах між виконавцями та керівниками НМР;

– конкретизуються основні напрями роботи щодо якісного науково-методичного забезпечення навчальної діяльності здобувачів вищої освіти [11].

Володіння науково-методичною компетентністю, на наше переконання, дає можливість педагогу здійснювати науково-методичний супровід педагогічної діяльності на засадах інноваційності шляхом реалізації сукупності ефективних підходів, технологій, засобів тощо, спрямованих на науково-теоретичне та методико-технологічне вдосконалення освітнього процесу для підвищення ефективності професійної діяльності.

Для вивчення рівня науково-методичної компетентності викладачів, на думку багатьох дослідників, доцільно використовувати періодичний моніторинг.

Для проведення дослідження комплексно використано такий діагностичний інструментарій як тестування, експертна оцінка, методика визначення кореляційної залежності.

Моніторинг науково-методичної компетентності викладача здійснювався за наступною схемою (Рис.1)

Рис. 1. Моніторинг науково-методичної компетентності викладача педагогічного ЗВО.

У контексті проблеми нашого дослідження нас цікавило виявлення кореляційного зв'язку рівня науково-методичної компетентності викладачів педагогічного ЗВО з успішністю (результативністю) навчальної діяльності здобувачів освіти.

Нами була складена п'ятиланкова модель визначення рівня компетентності викладача з НМР (професійного індексу), за критеріями, представленими у вагових (В) співвідношеннях, серед яких:

1) володіння викладачем методиками (технологіями) здійснення освітнього процесу (за результатами відвідування занять експертами) – 30% ($B_1 = 0,3$);

2) фахова оцінка якості НМР (планування, організація, зміст, форми, контроль) – 30% ($B_2 = 0,3$);

3) оцінка якості науково-методичного забезпечення викладачем освітнього процесу – 20% ($B_3 = 0,2$);

4) тестування здобувачів освіти щодо визначення рівня (низький, середній, достатній, високий (творчий)) науково-методичного супроводу освітнього процесу викладачем (методична (технологічна) оснащеність занять, організація НДР та педагогічної практики) – 10% ($B_4 = 0,1$);

5) оцінка науково-методичних праць і розробок викладачів (інноваційність, кількість, теоретична і практична значимість) – 10% ($B_5 = 0,1$).

Професійний індекс (науково-методична компетентність) – 100% ($\Pi_i = 1,0$).

Професійний індекс викладача з НМР розраховувався за формулою:
 $\Pi_i = B_1K_1 + B_2K_2 + \dots + B_5K_5$ ^(a), де Π_i – професійний індекс, K_1, K_2 – компоненти науково-методичної кваліфікації, B_1, B_2, \dots, B_5 – вага впливу виокремленої компоненти.

Рівень науково-методичної компетентності викладачів щодо готовності здійснення науково-методичної роботи на засадах інноваційності в окремих ланках моделі, визначався за такими показниками (табл.1).

Таблиця 1

Рівень науково-методичної компетентності викладачів на засадах інноваційності за результатами науково-методичної роботи

Прізвище, ім'я, по батькові: _____
 Стаж науково-педагогічної діяльності: _____
 Науковий ступінь: _____
 Вчене звання: _____
 Посада: _____

Показники інноваційної діяльності (від 0 до 10 балів)	Бал експ.1	Бал експ.2	Бал експ.3	Бал експ.N	Загальна оцінка (у балах)
Усвідомлення цілей власної науково-методичної діяльності					
Готовність відмовитись від стереотипів педагогічного мислення					
Націленість на творчу діяльність					
Творче використання результатів педагогічних досліджень і моделювання нового педагогічного досвіду					
Варіативність науково-педагогічної діяльності					
Володіння методами педагогічних досліджень					
Застосування в педагогічній практиці засобів діагностики та корекції індивідуальних особливостей студентів, реалізація різнорівневого підходу					
Розробка авторських ідей навчання та виховання					
Постійне здійснення самоаналізу й самооцінювання науково-методичної діяльності					

Систематичне коригування освітнього процесу					
Самостійний пошук нової інформації з метою саморозвитку і самовдосконалення					
Прогностичність, здатність до проєктування					
Вміння оцінити конкретні інновації та визначити їх цільове призначення					
Загальна кількість балів					
Рівень готовності до інноваційної діяльності : 0-40 – низький; 50-60 середній; 70-80 – середній; 90-100 – високий(творчий).					

Щодо 4 ланки моделі визначення рівня науково-методичної компетентності викладачів здобувачам освіти було запропоновано оцінити її рівень за 10-бальною шкалою. За середньою арифметичною було встановлено рівень зазначеної компетентності стосовно кожного викладача.

Результати педагогічної діагностики було співвіднесено з визначеними та схарактеризованими рівнями науково-методичної компетентності викладача за результатами теоретичних узагальнень змісту наукових праць учених [1-13] (табл.2).

Таблиця 2

Рівні науково-методичної компетентності викладача педагогічного ЗВО

Рівні	Характеристика рівнів науково-методичної кваліфікації викладачів педагогічного ЗВО
Низький	Педагогічна діяльність переважно традиційна, репродуктивна, спостерігається цілеспрямоване сприймання, але не завжди адекватне осмислення нових реалій освітнього процесу. Не використовуються інноваційні форми і методи навчання та виховання. У педагогів сформовані лише елементи методичних знань, відсутня мотивація до НМР, «Я-реальне» і «Я-ідеальне» не співпадає.
Середній	Педагогічна діяльність спрямована на розвиток фахових знань, умінь та навичок компетенцій студентів. Переважають традиційні методи та прийоми організацій навчально-пізнавальної діяльності на заняттях, що застосовуються методи і прийоми без глибокого науково-методичного обґрунтування. Демонструє готовність до створення комплексного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, але не супроводжує його застосування достатнім методичним інструментарієм. Педагог розглядає НМР як засіб переважно теоретичної розробки окремих технологій, методик, способів тощо освітньої діяльності.
Достатній	Педагог добре володіє сучасними формами і методами навчання та виховання, використовує як традиційні ефективні

	методики, так і керується лише рекомендаціями у власному досвіді забезпечення якості освітнього процесу, усвідомлюючи значимість НМР для пошуку ефективних шляхів рішення педагогічних проблем на основі реалізації наукових здобутків. Спостерігається робота по самовдосконаленню та творчому зростанню, зокрема шляхом удосконалення знань і досвіду НМР щодо запровадження інновацій.
Високий (творчий)	Викладач має сформовані методичні знання та розвинені вміння, що дозволяє йому досконало володіти формами та методами освітньої діяльності. Усвідомлює власні можливості ефективного вирішення фахових завдань. Спостерігається високий рівень ініціативи та творчості, готовність постійно шукати, науково обґрунтовувати та вивірено застосовувати нові педагогічні засоби, свідомо й цілеспрямовано збагачувати професійну діяльність інноваційними засобами і методами.

Для встановлення кореляційної залежності (коефіцієнт кореляції Пірсона) між науково-методичною компетентністю викладача й успішністю студентів у навчанні нами були взяті викладачі двох рівнів: достатній і високий (творчий) та студенти, що навчаються на високому (82-100 балів) рівні, або мають досить низькі (60-73 бали) показники успішності.

Такий зв'язок прийнято вимірювати за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона:

$$V = \frac{BC-AD}{\sqrt{(A+B)(C+D)(A+C)(B+D)}}$$

де А – кількість випадків, коли у викладача високого рівня науково-методичної кваліфікації, студенти успішно навчаються;

В – кількість випадків, коли у викладача високого рівня студенти мають низький рівень успішності;

С – кількість випадків, коли у викладача низького рівня студенти успішно навчаються;

Д – кількість випадків, коли у викладача низького рівня студенти мають низький рівень успішності.

Усього у дослідженні взяло участь 299 студентів, 46 викладачів та 10 експертів із числа керівників структурних підрозділів.

Таблиця 3

Таблиця сполучення

Професійний індекс викладача з НМР, у якого навчаються здобувачі освіти	Варіанти співності студентів		Сума
	Студенти успішно навчаються	Студенти мають низький рівень успішності	

Викладач має високий індекс	159	43	202
Викладач має низький індекс	23	74	97
	182	117	299

Отримані в ході наукового дослідження результати ($r \sim 0,5$) засвідчують наявність достатньо тісного зв'язку між успішністю навчання студентів і науково-методичною компетентністю викладача. Разом з тим, вважаємо, що, по-перше, цей зв'язок не є абсолютним, оскільки на успішність студентів впливають і інші чинники; по-друге, використання результатів даного дослідження передбачає цілеспрямований моніторинг процесу вдосконалення науково-методичної роботи на засадах інноваційності в контексті забезпечення якості (успішності) освіти студентів, зокрема педагогічного ЗВО.

Список використаної літератури:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики*. Київ : К. І. С., 2004. С. 47-52.
2. Білан Л. Л. Методична підготовка викладача аграрного вищого навчального закладу. *Науковий вісник НУБіП України*. 2011. № 159. С. 28-35.
3. Єгорова В. В. Розвиток ключових компетентностей науково-педагогічних працівників у системі методичної роботи вищого навчального закладу: дис... канд. пед. наук :13.00.04. Київ, 2011. 22 с. С.7.
4. Єльнікова Г. В. Моніторинг діяльності керівника. Директор школи, ліцею, гімназії. *Науково-практичний журнал для працівників закладів освіти*. 2003. № 1. С. 97-102.
5. Жернова О. І., Жернова О. І. Науково-методичне забезпечення навчального процесу у вищій школі: усталені нормативи та сучасні вимоги. *Вісник Книжкової планети*. 2012. № 2. С. 21.
6. Національна доктрина розвитку освіти України. *Всеукраїнський з'їзд працівників освіти*. Київ, 2002. 232с. С.9.
7. Новий тлумачний словник української мови : У п-н Т-К. : Акотіт, 1999. Т. 4. 942 с.
8. Маслов В. І. Принципи менеджменту в установах освіти. *Освіта і управління*. 1997. № 1. С. 77-81.
9. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиної. Київ : К. І. С., 2004. 128 с.
10. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія та практика. Київ: Плеяди, 2005. 112 с.
11. Степанець. І. О. Теретико-методичні основи моніторингу науково-методичної діяльності викладачів педагогічних ВНЗ. *Вчені записки ХГУ «НУА»*. Харків : НУА, 2017. Т. 23. С. 252-263.

12. Стрельников В. Ю. Развитие профессиональной компетентности учителей в заведениях послыдипломной освіти: дис... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1990. 223 с.

13. Теоретичні засади моніторингу якості вищої природничої та інженерної освіти : монографія / Корсак К. В., Корсак Ю. К., Таругіна З. Є., Похресник А. К., Козлакова Г. О. та ін. Київ : Педагогічна думка, 2012. 207 с.